

DOI: 10.26693/jmbs04.05.314

УДК 159.99:378.095

Лехан В. М., Максименко О. П.

СХИЛЬНОСТІ ТА МОТИВИ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ СТУДЕНТАМИ-МАЙБУТНІМИ ФЕЛЬДШЕРАМИ

ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»,
кафедра соціальної медицини, організації та управління охороною здоров'я,
Дніпро, Україна

oksanamax1955@gmail.com

Представник кожного типу професії має свій комплекс особистісних якостей, які сприяють успішному оволодінню професією. Метою дослідження було вивчення схильностей і мотивів вибору медичної професії студентами за фахом «Лікувальна справа» медичних коледжів. Використовуючи методику, запропоновану С. Ю. Даукиласом зі співавторами для вивчення схильностей до майбутньої професії і вивчення мотивів вибору професії, проанкетовано 401 студента, з них 42,9% студентів першого і 57,1% студентів останнього курсів навчання. Більшість респондентів, згідно схильностей, зробили вибір професії по предмету праці типу «Людина-Людина». У 88,5±2,3%, майбутніх фельдшерів виражена спрямованість до професійної діяльності: працювати з людьми, при цьому, 66,2±3,5% студентів думають, що вміють вирішувати конфліктні ситуації, а 73,1±3,1% студентів вважають, що змогли б терпляче пояснювати людям те, що їм незрозуміло. Не подобається вирішувати проблеми, пов'язані зі знаннями в області математики і фізики 67,6±3,3% студентам, а 50,6±3,5% не хотіли б займатися професійною діяльністю, де потрібні знання законів точних наук. Професію медичного працівника 79,8±2,9% студентів обирають свідомо для того, щоб виразити себе в професії, за час навчання сила цього мотиву істотно зростає (з 76,2±3,3% серед першокурсників до 83,4±2,5% у випускників, $p < 0,04$). У майбутньої професії бачать мету свого життя 69,5±3,2% студентів, проте в процесі навчання число тих, хто схильний так думати на 13,2% зменшилося ($p < 0,04$). Переваги своєї майбутньої спеціальності 41,8±3,5% студентів вбачають у тому, що вона дає більше можливостей виїхати працювати в інші країни і в процесі навчання частка таких студентів зростає (35,1±3,7% першокурсників у порівнянні з 48,5±3,3% випускників; $p < 0,001$).

Ключові слова: схильності, мотиви, професія, студенти, фельдшери.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота проведена у

рамках НДР «Наукове обґрунтування модернізації системи медичного обслуговування на регіональному рівні», № державної реєстрації 0114U000928, строки виконання 2014-2019 рр..

Вступ. Усвідомлений вибір медичної професії, що базується як на врахуванні своїх якостей та здібностей, так і особливостей вимог професії, являє собою ядро професійного самовизначення і є важливою передумовою успішної та ефективної діяльності [1].

Професія медичного працівника – це унікальний вид діяльності, який потребує цілого набору як особливих психологічних якостей, до яких належить гуманізм, емпатійність, терпимість, відповідальність, самоконтроль, комунікативність та інші, так і професійно-важливих якостей таких як: розвиток логічного і критичного мислення, вербальні здібності, деонтологічні вміння, концентрація і стійкість уваги та інші [5].

Успішна професійна діяльність визначається рівнем розвитку професійно важливих якостей та здібностей фахівця, і особливостями його ставлення до обраної професійної діяльності, професійним вибором [1, 3].

Мотиви професійного вибору формують та регулюють різні стратегії поведінки, визначають ступінь особистісної зацікавленості студента в навчанні і є першим рівнем мотиваційно-цільової основи професійного навчання [3]. До мотивів професійного вибору здебільшого відносять: затребуваність та соціальну значимість професії, можливість самореалізації, прагматизм, який заснований на практичній функції майбутньої професії, переваги в процесі навчання і майбутньої професійної діяльності [5].

Мета дослідження – вивчення схильностей і мотивів вибору медичної професії студентами зі спеціальності «Лікувальна справа» медичних коледжів.

Матеріал та методи дослідження. Соціально-психологічне дослідження вивчення схильностей першокурсників і випускників до майбутньої професії та мотивів вибору професії проводилось згідно

методики, запропонованої С. Ю. Даукіласом і спів-авторами [2]. Ступінь свого ставлення, до виклада-ним в анкеті положень, респонденти оцінювали як: згоден, ставлюся нейтрально, не згоден. Методи дослідження схвалено комісією з питань біомеди-чної етики ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» (протокол №12 від 08.12.2014 р.). Статистична обробка матеріалів дослідження про-водилася з використанням методів біометричного аналізу, реалізованих в пакетах програм STATIS-ICA (версія 6.1). Для кількісних ознак розраховува-лися середні величини ($M \pm m$), для якісних ознак – відносні величини ($P \pm m$). Для парного або мно-жинного порівняння використовували критерій Стьюдента (t), критерій відповідності χ^2 (критерій Пірсона).

Результати дослідження та їх обговорення.

Всього опитано 401 студента зі спеціальності «Лікувальна справа» комунальних закладів вищої освіти (КЗВО) «Дніпропетровський базовий медич-ний коледж» та «Дубенський медичний коледж», з них 172 (42,9%) студента першого та 229 (57,1%) студента останнього курсів навчання. Середній вік респондентів першого курсу складав 16,7±1,9 ро-ків, серед них жінок – 82,6±2,9%, чоловіків – 17,4±2,9%. Середній вік опитаних випускників – 19,4±2,1 років, з них жінок – 67,2±3,1%, чоловіків – 32,8±3,1%.

Кожна людина має особисті професійно важли-ві якості, під якими розуміють «комплекс найважли-віших індивідуально-психологічних та психофізіо-логічних особистісних властивостей людини, які достатні та необхідні для успішного виконання ді-яльності на нормативному рівні. Конкретний пере-

лік цих якостей для кожної діяльності специфічний [4].

Результати дослідження дозволяють констату-вати, що більшість респондентів згідно особистіс-них рис та професійно важливих якостей зробили вибір професії за типом «Людина – Людина», для представників якої характерні: терпіння і вимогли-вість, вміння брати на себе відповідальність, спів-переживати та допомагати, чуйність, витримка, вміння стримувати емоції, здатність розуміти лю-дей, розбиратися у взаєминах, вміння залагоджу-вати розбіжності між ними, організовувати їх взає-модію. Саме професія медичного працівника (лікар, фельдшер, медсестра), а також професії, які пов'язані з правовим захистом людини, управ-лінням, викладанням та інше належать до профе-сій такого типу.

Аналіз відповідей респондентів свідчить, що у 88,5±2,3%, майбутніх фельдшерів (в тому числі 90,1±2,3% першокурсників та 86,9±2,2% випускни-ків) виражена спрямованість у професійній діяль-ності на роботу з людьми (**таблиця**) і тільки 1,2±0,8% першокурсників та 2,6±1,1% випускників не демон-струють таку спрямованість. При цьому, 66,2±3,5% студентів, в тому числі 64,5±3,6% студентів першо-го курсу та 67,9±3,1% випускників бажають і дума-ють, що вони вміють вирішувати конфліктні ситуа-ції. Серед тих хто не згоден з твердженням «Я вва-жаю, що вмію вирішувати конфліктні ситуації» 14,5±2,7% першокурсників і 8,7±1,9% випускників. Більшість студентів 73,1±3,1% (72,7±3,3% першокур-сників та 73,4±2,9% випускників) вважають, що змо-гли б терпляче, без роздратування пояснювати ін-шим людям те, що їм незрозуміло. Організаційною

Таблиця – Ставлення першокурсників та випускників до об'єкту обраної професії (% , $P \pm m$)

№ п/п	Твердження	Першокурсники			Випускники		
		Згоден	Ставлюся нейтрально	Не згоден	Згоден	Ставлюся нейтрально	Не згоден
1	У своїй професії хотів/ла б працювати з людьми	90,1±2,3	7,6±2,0	1,2±0,8	86,9±2,2	10,5±2,0	2,6±1,1
2	Я вважаю, що вмію вирішувати конфліктні ситуації	64,5±3,6	20,9±3,1	14,5±2,7	69,9±3,1	19,7±2,6	8,7±1,9
3	Я вважаю, що зміг / змогла б терпляче, без роздратування пояснювати іншим людям те, що їм незрозуміле	72,7±3,3	14,5±2,7	12,8±2,6	73,4±2,9	13,5±2,3	13,1±2,2
4	Я вважаю, що в мене є схильності до художньої творчості	50,6±3,8*	16,9±2,9	32,6±3,6	38,9±3,2*	22,7±2,8	38,4±3,2
5	Я люблю вирощувати рослини	43,0±3,8	31,9±3,6	25,6±3,3	46,3±3,3	32,3±3,1	21,4±2,7
6	Я хочу займатися організаційною діяльністю	43,6±3,8	31,9±3,6	24,4±3,3	46,3±3,3	32,3±3,1	21,4±2,7
7	Я хотів / ла би проводити дослідження, що вимагають точності та акуратності	54,9±3,8	28,7±3,5	16,4±2,8	47,4±3,3	27,2±2,9	25,4±2,9

Примітки: В таблиці представлені найбільш часті відповіді. * - $p < 0,01$.

діяльністю хотіла б займатися значно менша частка студентів (загалом $45,0 \pm 3,6\%$; відповідно $43,6 \pm 3,8\%$ та $46,3 \pm 3,3\%$ першокурсників і випускників). Значна частка студентів – $54,9 \pm 3,8\%$ першокурсників та $47,4 \pm 3,3\%$ випускників демонструє схильність до чіткого виконання обов'язків («Я хотів /ла би проводити дослідження, що вимагають точності та акуратності»), що надзвичайно затребуване для медичних сестер та фельдшерів. Такі дані свідчать, що студенти роблять правильний вибір професії. Частина студентів демонструє поряд зі схильністю до професійної діяльності до роботи з людьми і особистісні якості, які характерні для інших типів професій. Майже однакова частка першокурсників ($43,0 \pm 3,8\%$) та випускників ($46,3 \pm 3,3\%$) показали можливість займатися професіями, предметом праці яких є жива і нежива природа, обравши твердження «Люблю вирощувати рослини». Можливість займатись професіями предметом праці яких є створення художніх об'єктів продемонстрували $50,6 \pm 3,8\%$ першокурсників та $38,9 \pm 3,2\%$ випускників, обравши твердження «Я вважаю, що в мене є схильності до художньої творчості», хоча за період навчання питома вага таких студентів достовірно зменшується ($\chi^2=9,08$, $p<0,01$).

Схильності до інших видів професійної діяльності виражені у студентів значно менше. Так, певна частина студентів, $34,3 \pm 3,6\%$ першокурсників та $28,0 \pm 2,9\%$ випускників, обрали твердження «Мені подобається розуміти суть принципів дії технічних об'єктів». Найбільше серед майбутніх фельдшерів осіб, $63,7 \pm 3,7\%$ першокурсників і $71,2 \pm 2,9\%$ випускників, яким не подобається (подобається відповідно $14,0 \pm 2,7\%$ та $11,8 \pm 2,1\%$) вирішувати проблеми, які пов'язані зі знаннями в галузі математики та фізики. Не хотіли б займатися професійною діяльністю, де потрібні знання законів точних наук $54,1 \pm 3,8\%$ першокурсників та $47,2 \pm 3,3\%$ випускників (хотіли б займатися такою діяльністю відповідно $22,1 \pm 3,2\%$ та $25,8 \pm 2,9\%$); робота з умовною символічною інформацією подобається $35,5 \pm 3,7\%$ першокурсникам, однак у випускників інтерес до такого виду діяльності істотно зменшується ($27,5 \pm 2,9\%$; $\chi^2=23,06$, $p<0,000$).

Аналіз відповідей респондентів на питання про мотиви вибору професії (рисунок) показав, що значна більшість студентів ($79,8 \pm 2,9\%$) обирає професію медичного працівника свідомо для того, щоб

виразити себе в професії, причому за час навчання сила цього мотиву істотно зростає (з $76,2 \pm 3,3\%$ серед першокурсників до $83,4 \pm 2,5\%$ серед випускників, $\chi^2=6,33$, $p<0,04$). В майбутній професії бачать мету свого життя більше $\frac{2}{3}$ студентів ($69,5 \pm 3,2\%$), однак в процесі навчання число тих хто так думає на $13,2\%$ зменшилося (серед першокурсників $74,4 \pm 3,3\%$, випускників – $64,6 \pm 3,1\%$; $\chi^2=4,16$, $p<0,04$). Обираючи професію, прагнули сформулювати перспективи свого життя $70,1 \pm 3,3\%$ майбутніх фельдшерів ($72,1 \pm 3,4\%$ першокурсників та $68,1 \pm 3,1\%$ випускників). Шукали у майбутній професії безпеку для себе і своїх близьких $88,4 \pm 2,4\%$ першокурсників порівняно з $80,8 \pm 2,6\%$ випускників ($\chi^2=5,13$, $p<0,023$), задоволення пізнавальних потреб шукали $70,6 \pm 3,3\%$ студентів, хоча в процесі навчання частота такої мотивації дещо зменшується ($72,5 \pm 3,4\%$ першокурсників та $68,6 \pm 3,1\%$ випускників; $\chi^2=6,2$, $p<0,044$). На жаль, досить значна частка студентів ($41,8 \pm 3,5\%$) переваги своєї майбутньої спеціальності побачили в тому, що вона дає більше можливостей виїхати працювати в інші країни, де професія медика цінується більше, ніж в Україні і в процесі навчання частка таких студентів зростає ($35,1 \pm 3,7\%$ першокурсників порівняно з $48,5 \pm 3,3\%$ випускників; $\chi^2=17,1$, $p<0,001$).

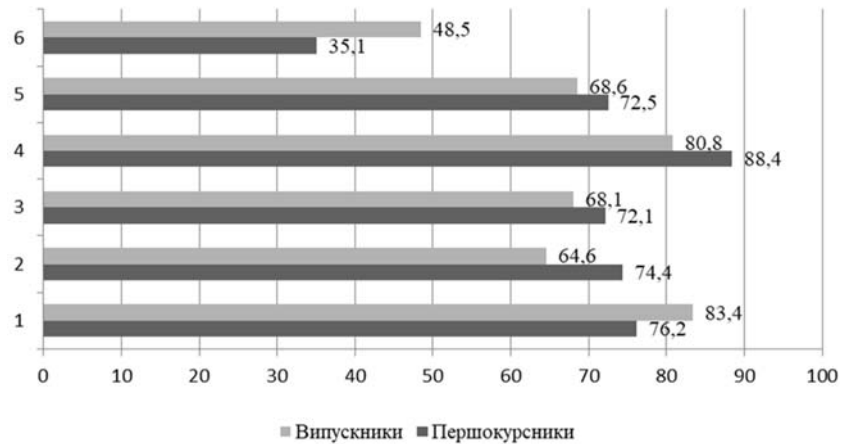

Рис. Основні фактори, що визначили вибір професії:

1. Бажаю виразити себе в професії.
2. В обраній професії бачу сенс життя.
3. Обираючи професію, прагнув/ла окреслити перспективи свого життя.
4. У майбутній професії шукаю безпеку для себе та своїх близьких.
5. У майбутній професії шукаю задоволення пізнавальних потреб.
6. Шукаю можливості виїхати туди, де моя професія цінується вище, ніж в Україні.

фесію медичного працівника свідомо для того, щоб виразити себе в професії, причому за час навчання сила цього мотиву істотно зростає (з $76,2 \pm 3,3\%$ серед першокурсників до $83,4 \pm 2,5\%$ серед випускників, $\chi^2=6,33$, $p<0,04$). В майбутній професії бачать мету свого життя більше $\frac{2}{3}$ студентів ($69,5 \pm 3,2\%$), однак в процесі навчання число тих хто так думає на $13,2\%$ зменшилося (серед першокурсників $74,4 \pm 3,3\%$, випускників – $64,6 \pm 3,1\%$; $\chi^2=4,16$, $p<0,04$). Обираючи професію, прагнули сформулювати перспективи свого життя $70,1 \pm 3,3\%$ майбутніх фельдшерів ($72,1 \pm 3,4\%$ першокурсників та $68,1 \pm 3,1\%$ випускників). Шукали у майбутній професії безпеку для себе і своїх близьких $88,4 \pm 2,4\%$ першокурсників порівняно з $80,8 \pm 2,6\%$ випускників ($\chi^2=5,13$, $p<0,023$), задоволення пізнавальних потреб шукали $70,6 \pm 3,3\%$ студентів, хоча в процесі навчання частота такої мотивації дещо зменшується ($72,5 \pm 3,4\%$ першокурсників та $68,6 \pm 3,1\%$ випускників; $\chi^2=6,2$, $p<0,044$). На жаль, досить значна частка студентів ($41,8 \pm 3,5\%$) переваги своєї майбутньої спеціальності побачили в тому, що вона дає більше можливостей виїхати працювати в інші країни, де професія медика цінується більше, ніж в Україні і в процесі навчання частка таких студентів зростає ($35,1 \pm 3,7\%$ першокурсників порівняно з $48,5 \pm 3,3\%$ випускників; $\chi^2=17,1$, $p<0,001$).

Висновки

1. Виявлено чітко виражену спрямованість майбутніх фельдшерів на професійну діяльність пов'язану з роботою з людьми ($88,5 \pm 2,3\%$ учасників дослідження), що свідчить про відповідність

психологічних та професійно важливих якостей обраній професії.

- Встановлено, що медичну професію студенти обирали мотивовано, з метою самовираження в ній і за час навчання сила цього мотиву істотно зростає. Проте роль окремих мотиваційних факторів вибору професії, таких як бачення в майбутній професії сенсу життя, задоволення своїх пізнавальних потреб, в процесі навчання послаблюється, що свідчить про певні прогалини в освітній підготовці молодших спеціалістів з вищою

освітою. Встановлена досить значна і зростаюча в процесі навчання мотивація до можливостей застосування своєї підготовки за межами України.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому передбачається поглиблене вивчення особистісних характеристик, що впливають на професійну діяльність майбутніх фельдшерів, в тому числі їх психологічної адекватності вимогам професії – характеру, темпераменту, інтелекту, комунікативних та організаційних здатностей тощо.

References

- Blinova ML, Zagajnov I.A. [Professional orientation of the personality of students]. *Obshestvo: sociologiya, psihologiya, pedagogika*. 2017; 4: 54-6. [Russian]
- Daukilas S, Dumchene A, Dumchyus A, Yakshovaite I. [Value orientations of medical students and their comparative analysis in the context of other professions]. *Sotsiologicheskie issledovaniya*. 2005; 9: 131-5. [Russian]
- Lekhan VM, Maksymenko OP. [Motives for choosing a profession by students of VMNZ levels of accreditation I-II]. *Profilaktychna medytsyna: zdobutky sohodennia ta pohliad u maibutnie: materialy nauk-prakt konf z mizhnarodnoiu uchastiu. Dnepropetrovsk; 2016*. 2016: 59-63. [Ukrainian]
- Smila NB. [Personality factors of psychological readiness of future physicians for professional activity]. *Problemy suchasnoi psykholohii*. 2017; 37: 423-33. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2017-37.%p> [Ukrainian]
- Filonenko MM. [Psychology of personality with the formation of the future doctor]: monohrafiia. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury; 2015; 334 p. [Ukrainian]

УДК 159.99:378.095

СКЛОННОСТИ И МОТИВЫ ВЫБОРА ПРОФЕССИИ СТУДЕНТАМИ-БУДУЩИМИ ФЕЛЬДШЕРАМИ

Лехан В. М., Максименко О. П.

Резюме. Представитель каждого типа профессии имеет свой комплекс личностных качеств, которые способствуют успешному овладению профессией. Целью исследования было изучение склонностей и мотивов выбора медицинской профессии студентами по специальности «Лечебное дело» медицинских колледжей. Используя методику, предложенную С. Ю. Даукиласом с соавторами для изучения склонностей к будущей профессии и изучения мотивов выбора профессии, проанкетировано 401 студента, из них 42,9% студентов первого и 57,1% студентов последнего курсов обучения. Большинство респондентов, согласно склонностям, сделали выбор профессии по предмету труда типа «Человек-Человек». У 88,5±2,3%, будущих фельдшеров выражена направленность к профессиональной деятельности: работать с людьми, при этом, 66,2±3,5% студентов думают, что умеют решать конфликтные ситуации, а 73,1±3,1% студентов считают, что смогли бы терпеливо объяснять людям то, что им непонятно. Не нравятся решать проблемы, связанные со знаниями в области математики и физики 67,6±3,3% студентам, а 50,6±3,5%. не хотели бы заниматься профессиональной деятельностью, где требуются знания законов точных наук. Профессию медицинского работника 79,8±2,9% студентов выбирают сознательно для того, чтобы выразить себя в профессии, за время обучения сила этого мотива существенно возрастает (с 76,2±3,3% среди первокурсников до 83,4±2,5% у выпускников, $p<0,04$). В будущей профессии видят цель своей жизни 69,5±3,2% студентов, однако в процессе обучения число тех, кто склонен так думать, на 13,2% уменьшилось ($p<0,04$). Преимущество своей будущей специальности 41,8 ± 3,5% студентов видят в том, что она дает больше возможностей выехать работать в другие страны и в процессе обучения доля таких студентов растет (35,1±3,7% первокурсников по сравнению с 48,5±3,3% выпускников; $p<0,001$).

Ключевые слова: склонности, мотивы, профессия, студенты, фельдшеры.

UDC 159.99:378.095

Inclinations and Motives for Choosing a Profession for Students-Future Paramedics *Lekhan V., Maksymenko O.*

Abstract. The representative of each type of profession has its own set of personal qualities that contribute to the successful mastery of the profession.

The purpose of the study was to study the inclinations and motives of the choice of the medical profession by students, in the specialty "General Medicine" of medical colleges.

Material and methods. We surveyed 401 students using the methodology proposed by S. Yu. Daukilas et al for the study of inclinations to the future profession and the study of the motives for choosing a profession. 42.9% of these students were freshmen and 57.1% were the fourth year students.

Results and discussion. The majority of respondents, according to their inclinations, made a profession choice in the job type "Man-Man". In $88.5 \pm 2.3\%$, future paramedics demonstrated focus on professional activities of working with people, while $66.2 \pm 3.5\%$ of students thought they could solve conflict situations, and $73.1 \pm 3.1\%$ of students believed that they could patiently explain to people what they did not understand. "I do not like to solve problems related to knowledge in the field of mathematics and physics" chose $67.6 \pm 3.3\%$ for students, and $50.6 \pm 3.5\%$ would not like to engage in professional activities that require knowledge of the laws of the exact sciences. $79.8 \pm 2.9\%$ of students chose the profession of a medical worker consciously in order to express themselves in the profession. During the period of study the power of this motive increased significantly (from $76.2 \pm 3.3\%$ among freshmen to $83.4 \pm 2.5\%$ for graduates, $p < 0.04$). In the future profession, the purpose of their life is $69.5 \pm 3.2\%$ of students. However, in the process of learning, the number of those who are inclined to think so decreased by 13.2% ($p < 0.04$). $41.8 \pm 3.5\%$ of students saw the advantage of their future specialty in giving them more opportunities to go to work in other countries and in the learning process the proportion of such students was growing ($35.1 \pm 3.7\%$ of freshmen compared to $48.5 \pm 3.3\%$ graduates; $p < 0.001$).

Conclusions. The study showed that the students were motivated to choose their medical profession with the method of self-reproducing for the first time and later the strength of this motive grew. The role of some motivational factors in the field of professional life, such as a personal pattern, personal life, self-satisfaction were not so well formed. We also fixed a great motivation to implement professional knowledge abroad.

Keywords: inclinations, motives, profession, students, paramedics.

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 02.06.2019 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування